



Inläsningsmaterial

Staden

år 1895

För feriepraktikanter



Innehåll

Att arbeta i Staden år 1895.....	2
Miljöer på Jamtli.....	3
Vad händer 1895?.....	3
I Världen.....	3
I Sverige och Jämtland.....	4
Expansion, järnväg och moderna tider!.....	4
Staden.....	5
Handel, hantverk och industri.....	7
Marknadstraditioner.....	7
J.P. Gulle.....	8
Velocipeder.....	8
Spel.....	9
Kortspelet Rams.....	9
Singla slant.....	9
Konfirmation.....	9
Nytorget's tivoli.....	10
Karta över Jamtlitorget.....	11
Regenter, stadsminister och landshövding 1895.....	12
Kända Personer.....	15
Människor som levde i staden på 1880-talet och 1890-talet.....	16
Sjögatan (nu strandgatan).....	16
Köpmangatan.....	18
Storgatan.....	21
Östersund stads styre.....	23
Tio guds bud.....	24
Om att synda.....	24
Språk och uttryck i skönlitteratur.....	25
III. Olle Vinters julafton.....	26

Att arbeta i Staden år 1895

På Jamtli Historieland använder vi levande rollspel som ett sätt att förmedla historia. Det innebär att besökarna som kommer möter människor som levde förr i tiden.

Staden 1895 består av flera miljöer. Här finns Torget, Gulles Handelsbod, Banken, Brygghuset och Fotoateljén. Torget är det första besökaren möter och är deras första intryck.

Torget: Du som arbetar på Torget har som viktigaste uppgift att ge besökarna ett trovärdigt intryck av hur livet i Östersund år 1895 kunde vara. På Torget arbetar du i någon av bodarna eller som karusellvakt, andra arbetsuppgifter förekommer också.

Gulles Handelsbod: Du som arbetar i Gulles Handelsbod är bodbiträde. I Handelsboden säljs en mängd olika saker till besökarna.

Banken: I banken arbetar du som kassabiträde. Hit kommer besökarna för att växla in sina pengar till Jamtlis egen valuta. Kom ihåg att även om du har högre samhällsstatus (i roll) än de ute på exempelvis torget har besökarna alltid högst status och de ska bemötas därefter.

Brygghuset: I Brygghuset är du barn/piga i huset där två kvinnor bor, den ena är strykerska och den andra är sömmerska. Ni är ganska fattiga, men oftast har ni så det räcker till mat och hyra. För att få ekonomin att gå ihop hjälps alla i hushållet åt för att tjäna pengar. När besökarna kommer blir ni alltid glada och hälsar; kanske de vill lämna in sin tvätt?

Fotoateljén: i Foto arbetar du som butiksbiträde och hjälper fotograferna. Din främsta arbetsuppgift är att ta emot besökarna i butiken och hjälpa dem till rätta.

Tänk på att ni alla arbetar och lever år 1895 vilket gör att ni hälsar artigt på alla besökare, pojkarna tar av huvudbonaden, bockar och säger "God dag". Flickorna niger och säger "God dag".

Med sunt förnuft kommer man långt och det gäller även här. Man kan börja i det som ligger närmast; Vem är jag? Var befinner vi oss? Vilken är historien om just den miljö vi befinner oss i och vilken historia vill vi berätta?

Lär av andra! Det finns tusentals saker att lära om de olika miljöerna på Jamtli och långt ifrån allt går att skriva ner.

Miljöer på Jamtli

1785: Lillhärdalsgården.

1895: Torget, Fotoateljén, GP, Brygghuset, Banken, Hackåsgården, Näsgården och Fäboden.

1942: Per-Albin torpet och Skogskojan.

1956: Macken, Banvaktstugan, Konsumbussen

1975: Gröna vägen, Fem myror parken, Villan och pensionärlägenheten.

Vad händer 1895?

Nu är det nya tider. Ute i Europa, liksom i Sverige, pågår en industriell revolution. Järnvägen har kommit och Storsjöbygden har blivit en del av ett Europa i förändring.

År 1895 regerar Oskar II tillsammans med drottning Sofia i Sverige med valspråket *Brödrafolken Väl*, landet är i union med Norge och Jämtlands län har drygt 100 000 invånare. Erik Gustaf Boström är stadsminister och John Filip Ericsson är Landshövding i Jämtlands län.

Sverige har tvåkammarriksdag sedan 1866, men inkomstpärrear gör att endast 5,6 procent av befolkningen har rösträtt. Alltså får bara de män som tjänar tillräckligt mycket rösta. Det svenska Lantmannapartiet har återförenats, på grund av att arbetarrörelsen blir starkare och alltmer organiserad och bönderna går därför åter samman. Tullen mellan Sverige och Norge har avskaffats, då man från svenskt håll menar att den har varit till Norges fördel.

I Östersund finns nu en rad dagliga tidningar, Östersunds-Posten, Jämtlands Tidning och Jämtlandsposten, med god spridning och stark önskan att starta opinion i olika frågor. I Fotoateljén bör man ha rätt bra överblick över vad som händer i Sverige och världen.

I Världen

Det ekonomiskt, kulturellt och politiskt dominerande stormakten är Tyskland under kejsare Wilhelm II. Frankrike och Tyskland ingår en allians 1891 som slutförs med nya förhandlingar 1894, samma år mördas den franske presidenten Carnot. Rysk militarism och förryskningssträvanden i Finlands upplevs som en stor fara i Sverige och har bidragit till 1892 års nya härordning.

Storbritannien under drottning Viktoria står utanför allianserna. Frankrike och England tävlar om makt och inflytande i Afrika, Ryssland och England i Asien. En femtedel av jordklotet tillhör Storbritannien. Turkiet under sultanen betraktas som våldsamt och föråldrat och på nedgång. Kriget Japan-Kina slutade vid freden i april 1895 med stor seger för det nederlagstippade Japan och Kina betalar ett stort krigsskadestånd.

I Sverige och Jämtland

Några stora frågor dominerar samhällsdebatten i Sverige. En är rösträttsfrågan som diskuteras livligt hela 1890-talet. Värnpliktsfrågan är en annan (90 dagars utbildning för alla). Andra frågor som diskuteras är arbetarrörelsens krav på 8 timmars arbetsdag. Under sommaren 1895 pågår en stor diskussion om unionen med Norge. Många menar att frågan måste lösas med krig (man kan inte acceptera Norges uppstudsighet).

Även om Östersund i mångt och mycket blomstrade under 1800-talet, fanns även en problematik med fattigdom. Det fanns många, som av olika anledningar inte kunde försörja sig själva eller hade en väldigt låg inkomst som tog tillflyktsort i brännvinet. Konsumenter fanns dock i alla samhällsklasser. Brännvinshandeln var fri och därför även lättillgänglig. 1895 kostade 1 liter brännvin en krona och 60 öre.

Som en motvikt till det friska brännvinsintaget och som en följd av tillväxten tack vare järnvägen, bildas nykterhetsrörelsen Jämtlands Godtemplare (IOGT- Independent Orders of Good Templars). Jämtlänningarna var i hög grad aktiva godtemplare under 1800-talets andra hälft och mer än var tionde jämta var ansluten till orden. År 1882 bildades de första nykterhetslogerna i Östersund och länet. Året efter uppfördes sju nykterhetsloger i staden och ett gemensamt ordenshus inför storlogemötet som hölls 1884 med 3000 deltagare. Förutom att fungera som ordenshus blev huset även Östersundarnas teaterscen.

Det var inte bara nykterhetsrörelsen som kom under 1800-talet. En rad olika rörelser väcktes därför med stadens uppsving. De allmänna läroverken blev allt fler och många välgörenhetsföreningar, frireligiösa föreningar och rösträttsföreningar skapades. Kvinnor började bli allt mer självförsörjande och sysslade med både sömnad och tvättning. Lemonadstånd, torghandlare, telefonister och fotografer. Det fanns en stolthet i att vara yrkesverksam och till och med i bankvärlden började kvinnor anställas.

Expansion, järnväg och moderna tider!

Till Östersund flyttade många under den här tiden, mycket tack vare att järnvägen blivit klar för 16 år sedan (1879). Handeln ökade på grund av järnvägens tillkomst och under 1840–60-talen flerdubblades befolkningmängden och Östersund som handelscentrum stärktes. Det var dock inte en självklarhet att järnvägen skulle dras genom Östersund, hade det inte varit för den politiskt engagerade Nils Larsson i Tullus och hovpredikanten Per Lithner, hade järnvägen med största sannolikhet haft en annan sträckning närmare kusten och med enbart ett stickspår till Östersund. Oscar II invigde tvärbanan den 22 juli 1882.

Före 1880-talet var Jämtländskt näringsliv besvärligt. Avstånden var långa och medförde kostsamma transportförhållanden. Innan järnvägen kom färdades varorna med upp till 50 hästar i långa foror (lastade vagnar eller slädar som drogs på rad). De drog varorna till och från Jämtland, bland annat till och från Sundsvall som var Jämtlands viktigaste förlagsort. Dessutom skedde detta på vintrarna då det var lättare att transportera varorna på slädar.

Genom att folk från hela landet flyttade till Östersund, växte även medvetandet. Staden genomgick en helrenovering där det byggdes nya moderna tvåvåningshus och de gamla moderniserades. Husen blev klädda med spåntad panel och de målades i ljusa oljefärger. Med befolkningsökningen kom även en ökad handel. Handelsvaror kunde börja rulla in från bland annat Tyskland. Konsumtionsvanorna förändrades och människorna i staden började köpa på sig mängder av olika livsmedel, både färsk- och torrvaror. Kläder började produceras i allt större mängd och både Singer och Husqvarna har filialaffärer i Östersund. Under slutet av 1800-talet, blev Östersund inlandets självklara centrum.

Järnvägarna påverkade hela samhällsutvecklingen i slutet på 1800-talet när befolkningen ökade. Rallare tjänade 2,50 – 3 kronor per dag med ackordtillägg. Arbetsdagarna var 12 timmar per dag. Rallarna kom främst från Småland och Västergötland, sällan var det någon jämte som arbetade med järnvägen. Rallare hette de som arbetade med järnvägen. Många var gifta och sände hem sina avlöningar. De bodde vanligtvis efter linjen i lador och logar.

Vid slutet av 1800-talet hade det gamla patriarkala samhällssystemet (det gamla bondesamhället) luckrats upp. Folk från de lägre samhällsskikten kunde styra över sina liv i större utsträckning än tidigare, och i samhället fanns ökade möjligheter för annan sysselsättning än dräng eller piga. Många sökte sig från landsbygden till städerna som växte kraftigt under perioden. Samtidigt medförde den ökade urbaniseringen (folk flyttade in till städerna från landsbygden) och befolkningsökningen att det blev svårare att hitta försörjning. En stor del av Sveriges befolkning emigrerade till Amerika under den här tiden.

På slutet av 1870-talet drabbades Sverige av en depressionstid och den nådde sin botten 1879. Lönerna pressades ner vilket ledde till Sveriges första arbetarstrejk som utspelade sig i Sundsvall.

Staden

Staden grundades 1786. Invånare i Östersund 31 december 1890 uppkom till 5285 personer.

1884 brann stadsdelen ”Myran” kvarteret kring Storgatan, söder om Thoméegränd: Staben, Slakteriet, Skjutbanan och Härberget ner. 16 gårdar med 20 boningshus och 18 uthus brann ner i dessa kvarter.

År 1882 bildades de första nykterhetslogerna i Östersund och länet. Året efter uppfördes sju nykterhetsloger i staden och ett gemensamt ordenshus inför storlogemötet som hölls 1884 med 3000 deltagare. Förutom att fungera som ordenshus blev huset även Östersundarnas teaterscen.

Under perioden 1876-80 byggdes 56 bostadshus och 1881-85 byggdes inte mindre än 93 bostadshus. Mellan 1886-90 byggdes 28 bostadshus och 1891-95 byggdes endast sex nya bostadshus. Sin första elbelysning fick staden 1889 och Östersund fick ett eget vattenverk 1892, då revs de gamla gårdsbrunnarna. Gatorna förbättrades och försågs efter hand med gatubeläggning och stråk för gående. 1895 diskuteras en nya brobyggnation över Östersundet mellan Frösön och Östersund stad. Den gamla bron var en träkonstruktion från 1700-talet.



Stadsvy: Östersund



Prästgatan, barnens dag

Handel, hantverk och industri

Hantverkarna dominerade framförallt längs Prästgatan. Handelns tyngdpunkt låg som tidigare vid Stortorget och längs Storgatan. De verksamheter som krävde stora ytor och där det fanns stor brandrisk förlades utanför den täta bebyggelsen. Garverier, färgerier och repslagerier är exempel på sådana verksamheter. Köpmännen bodde på övervåningarna i gatuhusen och bedrev verksamhet i bottenvåningen. I gårdarnas insidor fanns magasin och förrådsbyggnader. De flesta hus uppfördes i trä under den här tiden därför präglas staden i slutet av 1800-talet av en i stort sett homogen träbebyggelse.

Marknadstraditioner

1895 års marknader var Bredgårds marknad 7 februari, den i Mo inföll 6 mars. I Östersund anlades marknaden 13 mars (Gregoriemarknaden) och 18 september (Höstmarknaden). Vemdalen hade också en marknad någon gång under året.

Marknader lockade alltid mycket folk. Vid Gregoriemarknaden år 1891 kom tåget med över 2000 personer, med tanke på att endast 5000 personer bodde i Östersund var detta en oerhört hög siffra. Stortorget beskrevs som ett kaos av stånd, bord, möbler, åkdon, skinnpackar och lantmannaprodukter. 1906 fanns 200 marknadshandlare under Gregoriemarknaden. De 121 bofasta köpmännen ville begränsa marknaderna eller få bort dem helt av konkurrensskäl.



Vy över torget.

J.P. Gulle

J.P. Gulle startade sin affär på Prästgatan 14 år 1894. I affären hängde olika föremål på väggar och tak. Hyllorna var fulla av saker. Butikerna specialiserade sig inte utan sålde praktiskt taget allt som fanns på marknaden. Gulle kom från Västergötland med sin familj och arbetade först vid järnvägsbygget för att sedan börja med affärer. Han hade butiken på Prästgatan 8 och 10 och öppnade till sist butiken på Prästgatan 14. Gården köpte han av en man vid namn Stål-Erik och innehöll endast bostadsrum. Gulle byggde om dessa till butikslokaler och började genast med affärerna. Främst såldes skinn och hudar. Med en firma i Bergen i Norge gjorde Gulle många affärer. Förmodligen exporterade de varorna. Familjen arbetade i butiken.

Velocipeder

1869 visades den första pedaldrivna velocipeden upp i Sverige. Den var helt i trä med järnskodda hjul som kallas för ”benskakare”. Velocipeder i helmetall med massiva gummidäck visade sig vara betydligt bekvämare och slog ut trämodellen. Vid 1870-talets slut hade utvecklingen lett fram till *höghjulingen*. Det stora höga hjulet fungerade som utväxling, dvs. man kunde rulla långt på bara ett trampvarv.

Velocipeden fick många namn, exempelvis *riddon*, *snabbfoting* och *bicycle*. Vid 1880-talets slut uppfanns principen med kedjeutveckling, vilket gjorde det stora hjulet överflödigt, *säkerhetsvelocipeden* kom. Utseendet är i princip densamma som dagens cyklar. På 1890-talet kom dessa alltmer men till en början ansågs de vara för ”gammalt folk och rädda stackare”.

I Jämtlands-Posten berättas 1895 om en uppfinnare i Ytterhogdal, Emil Svanberg, som upfunnit en cykel som kan användas vintertid genom att ersätta det bakre hjulen med en med. Han arbetar för närvarande med att lösa problemet om vattenvelocipeder (1895).

Uppfattningen om cykelåkning var i början delad då de ansågs vara hälsovådligt, man ramlade lätt och vinddraget skapade förkylningar. Byxkjolen uppfanns så att även kvinnor kunde cykla eftersom kvinnor som cyklade visade för mycket ben i sina fladdrande kjolar. År 1895 har *säkerhetsvelocipederna* tagit över i Jämtland men *höghjulingar* finns kvar här och var. 1896 fanns 200



Höghjuling



Säkerhetsvelociped

stycken i länet och de kostade 250 kronor hos flera återförsäljare som fanns i Östersund. I juni 1895 bildades Jämtlands läns velocipedförbund och i juli samma år hölls den första tävlingen, en kapplöpning till Pilgrimsta (34 km). Första pris gick till handelsresande J. P Hård.

Spel

Kortspelet Rams

Rams var ett vanligt kortspel där man delade ut fem kort var till alla deltagare som satsade vanligtvis mellan 10 och 25 öre. Därefter fick deltagarna ”köpa” nya kort och byta dem mot de kort de inte ville ha. Den deltagare som inte trodde sig skulle vinna något stick la sig. Samtliga började med 10 poäng som minskade med 2 poäng för varje stick man tog. De som inte tog några stick fick ”flyga” och fick ytterligare 5 poäng. Hade man inte pengar kunde man satsa andra tillhörigheter vilket kallades ”kule”. Spelet gick ut på att komma ner på noll först.

Singla slant

Singla slant har man gjort länge. Numera singlar man slant om vem som får välja planhalva i fotboll. Singla slant spelas mellan två deltagare där den ene kastar upp slanten i luften. Medan slanten är i luften ska den andre gissa vilken sida som kommer visas, *krona* eller *vase*. Ibland spelade man utan att gissa, för att vinna skulle *kronsidan* visas. Den sidan kunde även kallas *Gubben*. Den som singlar slanten och med kronsidan upp ansågs vara vinnare. Deltagarna fick i tur och ordning pröva lyckan och så fort den ena slanten var bortspelad, måste nästa deltagare satsa en ny.

Konfirmation

Konfirmationen skedde vid 15 års ålder i kyrkan med ett långt förhör. I fem till sex veckor hade de gått på konfirmationsundervisning och lärt sig katekesen utantill. Flickor bar svarta klänningar

Regler utfärdade av Stockholms velocipedförening.

1. Håll till venster vid möte med åkdon eller ryttare; föremål rörande sig i samma riktning som velocipderen, passeras på höger sida, häst som ledes passeras likaledes på höger sida.
2. Gif signal på tillräckligt afstånd, innan någon vägfärande upphinnes, passerande ofta förorsakad skrämsel.
3. Vid signal från någon, som önskar passera, skall sammanslutning göras åt venster, och om vägen befinnes för smal, bildas enkel linie.
4. Vid bildande af enkel från dubbel linie faller högermannen ned bakom sin sidokamrat.
5. Minska farten och gif signal vid hörnens passerande, så vida Ni icke kan se framför Eder på tillräckligt afstånd, huruvida väger är klar eller icke.
6. Vid afvikande vid hörnen åt höger sida lemna hvarje åkdon tillräckligt rum passera på dess egen sida.
7. Rid icke med uppdrifven hastighet förbi någon häst, och vid möte med sådan, som är motvillig passera, bör afsittning göras.
8. Fotgängare skola icke onödigtvis tillropas utan höfligt varnas.
9. Vid samridning skall frontmannen, vid någons passerande bakifrån, tillkännagifva, att flera följa.
10. Ridt i gångbanor är strängt förbjuden.
11. Under ridt efter mörkrets inbrott skall lampa användas och varningssignal medelst klocka eller annat lämpligt lystringsmedel gifvas vid vägfvergångar och på mycket trafikerade platser.

Det vore önskligt, att äfven andra klubbar, äfvensom enskilde hjulmän, ville antaga och efterleva dessa i vårt tycke mycket lämpliga regler.

med en murgrönekvist eller lingonris i håret. Pojkarna bar mörka kläder. De stod oftast ordnade efter hur mycket de kunde. Det som kunde mest stod längst fram.

Efter konfirmationen ansågs du vara vuxen och fick följa med på ”utpågång” (nattfrieri) med de andra ungdomarna.

Nytorgets tivoli

Ur ÖP:s artikel *Busstorget anno 1905: Dansande björnar och gycklare* (2013-12-15):

”År 1905 [...] stod där bland annat ett fast nöjesfält! På Nytorget samlades man ofta när man startade och avslutade olika demonstrationer som hölls av de framväxande folkrorelserna, Nykterhetsrörelsen och Arbetarrörelsen. En gång i månaden hölls här även häst- och kreatursmarknader. Torget fick smeknamnet ’Kotorget’ och just för att man hade dessa marknader en gång i månaden medförde det att kvarteret fick namnet ’Månadsmötet.’” Vidare beskrivs hur: ”Nytorget stod för olika möten, marknader och nöjen för Östersunds befolkning. Skratt, sång och musik från instrumentet positiv fyllde ofta luften här. Man roade sig på tivoli med prickskjutning, lotteri och karuseller och kunde se diverse gycklare och annat. Hade man tur kunde man som barn få komma in i ett tält och se dansande björnar eller till och med Skäggiga damen. Nytorget låg där dagens busstorg ligger.” I dag heter det Gustav III:s torg efter den kung som grundade Östersunds stad. Läs hela artikeln här: <http://www.op.se/jamtland/ostersund/busstorget-anno-1905-dansande-bjornar-och-gycklare>.

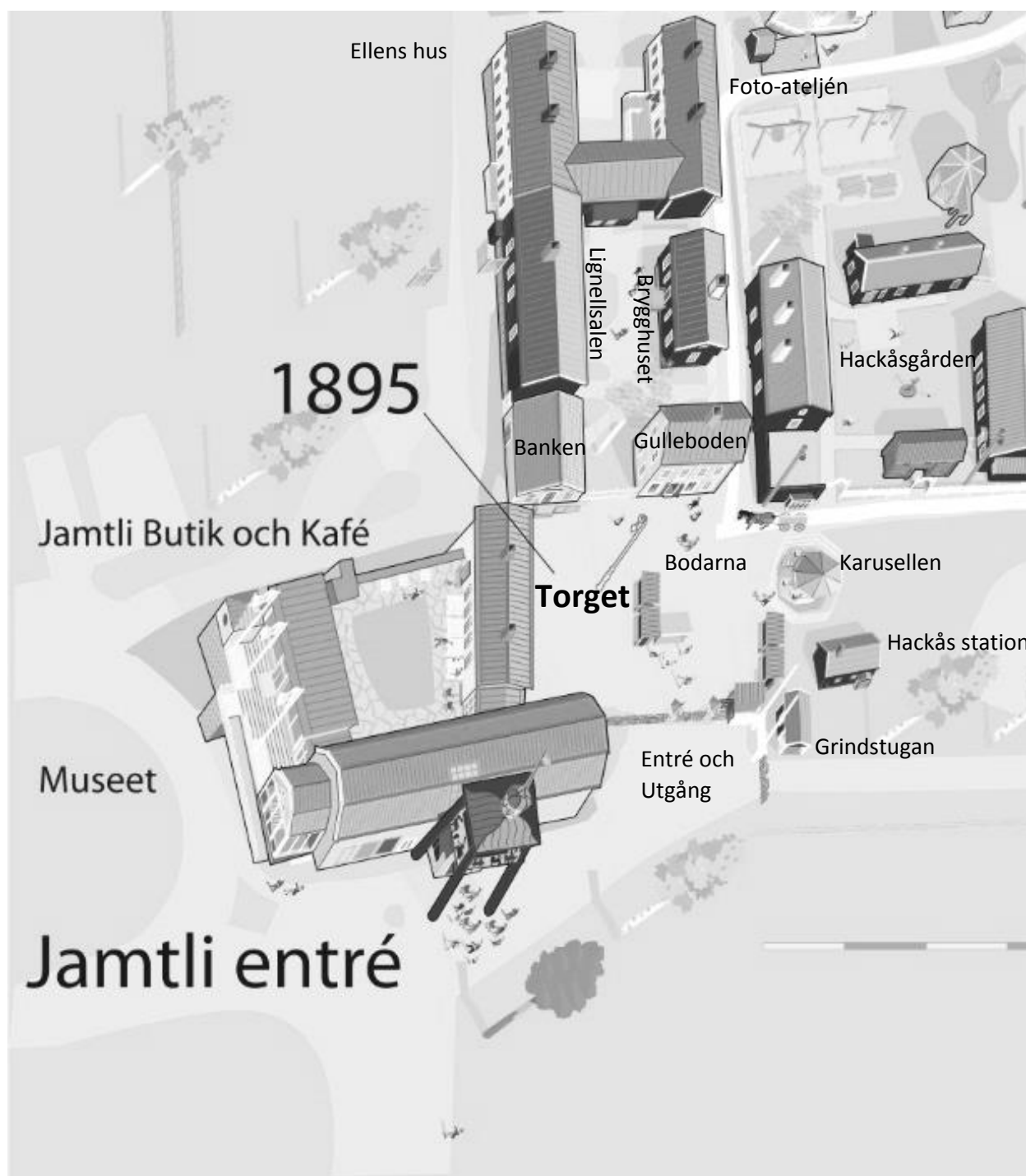


Vy över torget och Frösön

Brandkåren har utryckning

Karta över Jamtlitorget

Så här såg det ut innan Nationalmuseum byggdes. Till höger om museibygggnaden där det står *Entré och Utgång* står numera en ny byggnad; Nationalmuseum Jamtli.



Regenter, stadsminister och landshövding 1895

Oscar II Bernadotte

Oscar II Bernadotte föddes den 21 januari 1829 på Stockholms slott som tredje son till Oscar I (29) och Josefina av Leuchtenberg (21). När Oscar döptes fick han titeln *hertig av Östergötland*.



I juli månad 1845 tog han sjöofficersexamen och blev samma månad sekundlöjtnant vid flottan. Eftersom Oscar var tredje son till kungaparet, var det ingen som trodde att han med tiden kanske skulle bli kung, men när han var 22 (1852), dog hans äldre bror, "sångarprinsen" Frans Gustaf (25). Detta innebar att Oscar blev nummer två till tronen, efter sin äldre bror Karl XV.

År 1856 blev han konteramiral, och samma år gjorde han en utlandsresa, bland annat till hovet i Nassau i Tyskland, där han friade till prinsessan Sofia av Nassau. Bröllopet hölls sedan i Biebrich den 6 juni 1857. Det fick med tiden barnen:

- 1) Gustav (V) Bernadotte 1858-1950
- 2) Oskar Bernadotte 1859-1953
- 3) Karl Bernadotte 1861-1951
- 4) Eugen Bernadotte 1865-1947

Oscar visade sig vara en duktig skald och även en duglig historieförfattare. 1857 vann han Svenska akademins andrapris för sin dikt *Ur svenska flottans minnen*. Hans "samlade skrifter" (1885-1902) omfattade hela sju band.

När hans bror Karl XV dog 1872, blev Oscar kung i Sverige. Han kröntes i Stockholms storkyrka tillsammans med sin hustru Sofia, den 12 maj 1873 till Sveriges kung och drottning, och den 18 juli samma år i Trondheim till kung och drottning i Norge. Han var den sista som lät kröna sig i bägge länderna. Det sägs att han var en briljant talare och det kom väl till pass vid alla de järnvägsinvigningarna som han talade vid.

När unionen mellan Sverige och Norge upplöstes 1905 fick han avsäga sig regentskapet över Norge. Normännen kom med förslaget att välja hans son, Carl, till Norges kung, men det ville inte Oscar. Den som tog över regentskapet i Norge blev istället Haakon VII (33) som var kung där fram till sin död 1957.

Som person var Oscar svag för smicker och fjäsk, och han levde under den starka övertygelsen att *kungen är Guds utsända att styra riket*, och detta tyckte han innebar att "kungen skall visas den respekt han förtjänar". Oscar II dog efter en tids sjukdom den 8 december 1907, 78 år gammal. Han hade då varit kung i 35 år i Sverige och 33 år i Norge. Nästa att bli kung var hans son Gustav V.

Sofia av Nassau

Sofia Wilhelmina Mariana Henrietta av Nassau föddes den 9 juli 1836 i Biebrich i Nassau, som dotter till hertigen av Nassau-Weilburg *Vilhelm August Heinrich* (1792-1839) och *Pauline av Württemberg* (1810-1856).

Sofia växte upp på slottet Biebrich vid Rhen i Tyskland. Den 26 september 1856 förlovade hon sig med Sveriges arvprins Oscar (II) och den 6 juni 1857 gifte de sig hemma i Biebrich. Två veckor senare kom det nygifta paret till Sverige och mottogs av ett jubel. Deras hem blev i *arvfurstens palats* på Gustav Adolfs torg i Stockholm.



Sofia väckte en viss sensation när hon beslutade att hennes söner skulle gå tillsammans med vanliga barn i en offentlig pojkskola. Tidigare hade alla prinsar undervisats av privatlärare hemma på slottet.

Från och med hennes ankomst till hovet ses hon som den fasta punkten där. Kung Oscar I var mycket sjuk och hovet som kronprinsen Karl (XV) förde var allt annat än stillsamt. Efter Karl XV:s död 1872, kröntes Sofia tillsammans med sin man till Sveriges regenter den 12 maj och till Norges kungapar den 18 juli 1873.

1878 skänkte hon en stor summa pengar till en grundfond till bostadshus åt fattiga arbetare. Tillsammans med sin man grundade hon år 1887 Sophiahemmet. Hon dog den 30 december 1913, 77 år gammal.

Erik Gustaf Boström - Stadsminister

Stadsminister under den här perioden vad Erik Gustaf Boström. Posten gavs honom år 1891. Boström fick efter moderns död 1863 avsluta sina universitetsstudier och överta familjens stora egendom. Som ung och skicklig godsägare blev han snabbt omtyckt och fick förtroende av traktens lantbrukare, varvid han år 1875 invaldes i riksdagens andra kammare för södra Roslags domsaga. Det var under lantmannapartiets glanstid.

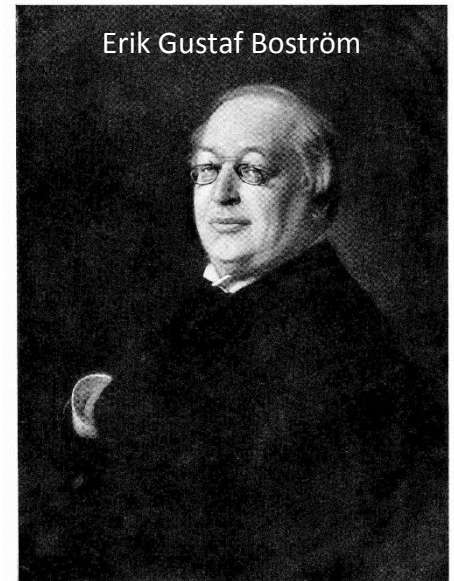
John Filip Ericsson – Landshövding, Jämtlands län

Landshövding i Jämtlands län mellan 1883-1895 var John Filip Ericsson. Ericsson var djupt engagerad i att främja Jämtlands län. Han lyckades under sin tid att höja landsstatens anseende avsevärt.

Inom hushållningssällskapet, där Ericsson från början blev ordförande, gjorde han stora insatser, bl. a. för boskapsskötselns främjande undersökningar av Jämtlands mossar och för torrlägningsarbeten. År 1885 hade Ericsson i riksdagen motionerat om ökat anslag till myrutdikningar och vattenavtappningar i Norrland. Kort före Ericssons ankomst till länet hade järnvägen dragits fram till Storlien, och en rad kommunikationsproblem väntade på sin lösning. Här lyckades Ericsson dock mindre väl på grund av hälsoskäl där han hade svårt att ta sig längre sträckor. Ericsson sägs ha varit öppen och rättfram som visste vad han ville. Han ville alla väl och han brann extra mycket för lantbruket vilket förde honom från kommunala uppdrag som politiker in i lantmannapartiet. Hans landshövdingstid vittnar om stark plikt känsla mot länet. År 1891 förlorade han sin hustru, hans mor dog en tid därefter i Östersund. Äktenskapet var barnlöst, och Ericssons sista år fördystrades av ensamhet och sjuklighet.

Knut Sparre

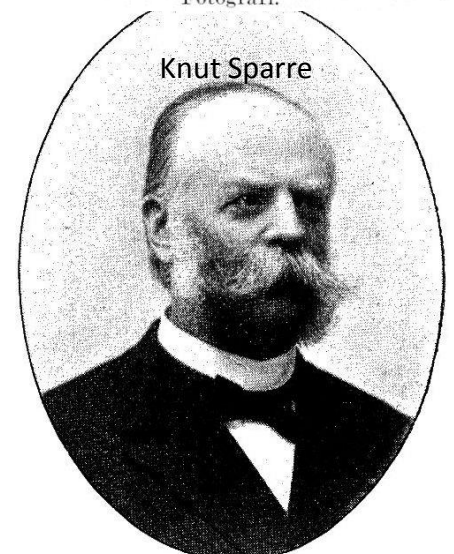
Knut Ulfsson Sparre efterträdde honom som landshövding 1895. Sparre föddes i Småland, blev officer, senare järnvägsbyggare och 1887 överdirektör vid SJ:s banavdelning. Han spelade en viktig roll vid tillkomsten av den privata järnvägen Orsa–Sveg.



E. G. Boström.
Ojemålning av E. Österman. Kammarherre G. S. Boström, Östank.



John Ph. Ericsson.
Fotografi.



Kända Personer



Jenny Lind (1820-1887)

Svensk operasångerska/hovsångerska (sopran) i England, gift med Otto Goldschmidt. Turnerade mycket i England och USA.



Sarah Bernhardt (1844-1923)

Fransyska. Gjorde sig känd som skådespelerska på 1900-talet. När filmen kom var hon en av de första att synas på vita duken i hennes första film år 1900. Tidigare hade hon vistats på teaterscenen. På 1880-talet turnerade hon över hela världen.



Drottning Victoria (Sophia Maria Victoria av Baden, 1862-1930)

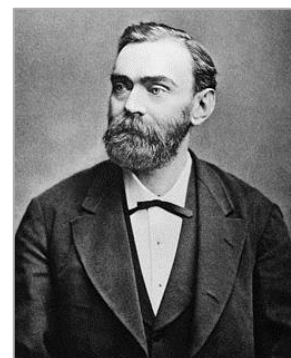
Prinsessa i Baden innan hon gifte sig med Gustav V år 1884. Svensk drottning. Victoria var politiskt konservativ. När drottning Sofia öppnade Sophiahemmet 1887 hjälpte även Victoria till och efter Sofias bortgång övertog Victoria ledningen för hemmet 1914.

Bröderna Nils (1802-1870) och John Ericsson (1803-1889)

Uppfinnare och duktiga konstruktörer. Nils stannade i Sverige och utvecklade järnvägarna och konstruerade järnvägsbroar. John flyttade först till England och sedermera till Amerika där han konstruerade propellrar, ånglok mycket mera.

Alfred Nobel (1833-1896)

Han föddes i Stockholm men växte upp i S:t Petersburg, som vuxen flyttade han tillbaka till Stockholm men bosatte sig senare i Paris. Han uppfann dynamiten och startade många fabriker. Han testamenterade pengar att årligen delas ut till vetenskapsmän som gjort epokgörande upptäckter, men också till personer som gjort de största insatserna för världsfreden. Detta kallas idag för Nobelpriset.



Människor som levde i staden på 1880-talet och 1890-talet.

Ur: *Då järnvägen kom till Östersund, Minnesanteckningar av Erik Christian Genberg* som själv var sergeant året 1895.

Här kan du läsa om vilka människor som bodde på de olika tomterna på *Strandgatan*, *Köpmangatan* och *Storgatan*. Detta är ett urval av alla de fastigheter som finns/har funnits på dessa tre gator. Här följer tomt för tomt och det kunde finnas fler än ett boningshus på varje tomt därför kan det tyckas vara många som bor på varje ställe. Många av byggnaderna är även flerfamiljshus eller lägenhetshus men även byggnader för olika verksamheter.

I roll kanske du känner till någon eller några av de personligheter du nu ska få möta.

Sjögatan (nu strandgatan)

Strandgatan 1A, N. D. Augustin och Lovisa Nordquist (tomt 163, Filosofen 4).

Läroverksadjunkten N. D. Augustin med frun Lovisa Nordquist hade fem barn. De bodde i ett tvåvåningshus och hade uthus och ladugård för 2-3 nötkreatur. För deras utfordring ägde Augustin en fastighet i Lugnvik. Familjen hade två tjänarinnor. Augustin var svåger till före detta landshövding Asplund och landskamrer Ekberg. Han var en mycket stark rökare och gick ständigt med en stor, stark cigarr i munnen. I hans rum kunde man för tobaksröken knappt se något.

Strandgatan 2, O. Em. Ocklind (tomt 161, Auditören 1)

Denna tomt ägdes av auditören och riddaren O. Em. Ocklind. Han hade hustru och nio barn. Fastigheten sträcker sig mellan strand- och köpmangatan. Den hade mangårdsbyggnad och uthusbyggnader. Familjen hade tre tjänarinnor och svärmodern Märta Söderberg inneboende i familjen. Ocklind ägde även ett hemman i Ås, vilket användes som sommarställe.

Strandgatan 3 & 4, N. O. Näs (tomt 1/2159, Auditören 2, 4 och 5)

Jämte en vretlott och fyra skogslotter ägde handlaren N. O. Näs en tomt tillsammans med hustrun och sonen Per. Näs föddes i Sundsjö. Som ung pojke började han som timmerhuggare. Genom idoghet och affärsblick blev han så småningom en ledande trävaruman. Han var kort till växten och undersätsig (satt, bred). Han hade för vana att småspotta och säga ”Tvi jäviken” åt det han inte tyckte om. Förutom uthusbyggnader fanns fyra bostadshus. Överstelöjtnant H.L. von Hohenhausen hyrde in sig i fastigheten. Dessutom bodde där fem ogifta personer, däribland häradshövding Sten Geete och Kapten W. Brandelius.

[Strandgatan 5, C. H. Ekberg \(tomt ½158, Onkel Adam 1\)](#)

Landskamrer C. H. Ekberg ägde här en tomt. Han var en torr, mager person med hustru och sju barn. Hans barn var ambitiösa och blev framgångsrika (dottern Eva var den första kvinnan i Östersund som avlade studentexamen och sedan blev kamrer i Sparbanken) Ekberg ägde också en jordbruksfastighet i Björkbacka som han själv brukade. Han hade tre tjänarinnor. I fastigheten bodde också läroverksadjunkten M. Holmbäck med hustrun Emilie och sonen Vidar.

[Strandgatan 9, \(Tomt ½151+152, Handelsmannen 1\)](#)

Ägare: Östersunds stad. Del av Stadsgården. Det fanns en bostadsbyggnad uppförd i två våningar av liggande timmer. I övre våningen var A. Larssons fotografiateljé inredd. På tomten fanns ladugård och stall samt stadens arkiv uppfört av sten. Det var mycket folk i rörelse på tomten. Framförallt på somrarna då tomten låg intill hamnen.

[Strandgatan 10, L. Weinbergs sterbhus \(dödsbo\), \(Tomt ½150, Handelsmannen 3\)](#)

Dödsbo hette tidigare sterbhus. Ägare var läroverksadjunkten L. Weinbergs. Änkefrun Karolina W. bodde där med två fosterbarn och en tjänarinna. Adjunkt W. donerade under sin livstid pengar till stadens folkskola så att två premier om 5 kronor i guld kunde utbetalas per läsår. Fastigheten bestod av en mangårdsbyggnad i en våning med inredd vind, uthusbyggnad med bryggstuga, ladugård m.m. där bodde också skraddaren Per Thalén med hustru och sonen Ivar, kommissionslantmätaren Rosengård med hustru och en tjänarinna samt arbetaren Per Rickardsson med hustru och två söner.

[Strandgatan 11, Edvard Berg, \(tomt 149, Bryggaren 1 och 2\)](#)

Fabrikören Edvard Berg var änkeman och hade fyra barn, samt en hushållerska. Vid Strandgatan var ett större ölbryggeri med mälteribyggnad m.m. vilket sysselsatte många arbetare och utkörare. En av dem hette J. Thomasson och bodde i Bergvik på Frösön. Han var en rätt stor, kraftig man. På tomten fanns även boningshus med bryggeriets kontor bredvid stugkammare och skrubbar, på övre våningen fanns boningsrum.

[Strandgatan 12, A.P. Fjellman, \(tomt 148 Bryggaren 3 och 6\)](#)

Rådman A. P. Fjellman stod som ägare för denna tomt som inhystes av en färgeribygnad i en och en halv våning. Sköljningen av färggodset verkställdes i sjön nedanför. Rörelsen var ett arv från Fjellmans far.

[Strandgatan 13, Olof Wiklund, \(tomt 147, Bryggaren 4 och 5\)](#)

Tomten ägdes av målaren Olof Wiklund.

Strandgatan 16, O. P. Hellberg, (tomt 142 Räntmästaren 1)

Ägare av denna tomt var O. P. Hellberg som bodde där tillsammans med hustrun och fyra barn. Fru Hellberg var en begåvad och enligt folktron en överbegåvad kvinna. Folk hade fått för sig att hon umgicks med andevärlden. När Erik Christian Genberg (detta är hans minnesanteckningar) var 12 år och när Fru Hellberg avlidit vågade han inte bära dit den mjölk hans mormor sålt. Hon begravdes innan begravningen i kyrkan och folk trodde att hon spökade där.

Huvudbyggnaden var i trä i två våningar. Övervåningen hade fyra rum. I fastigheten bodde även ingenjör K. G. Kuylenstierna och läroverksadjunkten O. E. Lindström, kallad ”Putte”. Han kallades även ”Pomadaburken” av läroverkseleverna då han bar en väl pomaderad (friserad) peruk och hade alltid stormhatt precis som de övriga läroverkslärarna.



Stormhatt

Strandgatan 18, E. Lindberg (heltomt 139 Filialbanken 1 och 2)

Ägare hette E. Lindberg och var tullinspektör. I fastigheten bodde också disponenten Alfred Fennerström med hustru och tre barn samt maskinisten Karl Karlsson med lika stor familj. (Enligt Svenska Akademiens ordbok (utgiven 1916) var disponent en beteckning på den som i ägarens eller ägarnas ställe ledde och företrädde ett företag).

Köpmangatan

Köpmangatan 52, O. Åslund, (tomt 135 Borgmästaren 3 och 4)

Postiljonen (beledsagar och övervakar den allmänna postgången) O. Åslund bodde här tillsammans med hustru och en dotter vid namn Märta. Märta uppehåll familjens ekonomi genom att ta emot inackorderingar, som mest bestod av officerare. Bland andra bodde kapten Jansson och löjtnant Stålhane där.

Köpmangatan 50, Tunadals Aktiebolad (tomt 135 Borgmästaren 1 och 2)

Inspektör C. A. Steenmark med hustru och två barn samt en tjänarinna bodde här. Ena sonen Carl blev riksbanksdirektör och Ossian emigrerade till Australien och blev tandläkare. Fastigheten var av trä i två våningar.

Köpmangatan 40, Emil Du Rietz sterbhus (dödsbo), (tomt 143 Räntmästaren 2)

Bodde här gjorde Emil Du Rietz änka och dotter. Mangårdsbyggnaden var belägen i gränden, senare turisthotellet. Fru Rietz hade inte kreatur utan hela tomten brukades mest som trädgårdsanläggning, varav hon fick goda inkomster. De levde mycket enkelt. Dottern Hilma

hade på Storgatan 38 en tapisseriaffär (sybehörsaffär) och blev gift med kontorsskrivaren O. Gylfe.

Köpmangatan 32, Andreas Nordenström (tomt 144 Färgaren 4 och 5)

Stockholmaren Andreas Nordenström var skräddare och ägare av denna tomt som kallades ”Pernillagården” efter en släkting. I fastigheten bodde änkefrun Inga Grafström, en fryntlig (gladlynt) liten gumma, svärmor till lektor Hammargren och mormor till majoren Axel Hammargren och komminister (kyrkoherdens medhjälpare) Hasselgren i Häggenås. I gården bodde även målaren Nils Moberg. Samtliga åldringar.

Köpmangatan 36, J. Holmbäck, (tomt 145 Färgaren 3)

Ägaren var färgaren J. Holmbäck med nio barn och två tjänarinnor samt två bröder som var anställda i färgeriet. Holmbäck var en driftig man, men det ville aldrig lyckas för honom, antagligen för att familjen var för stor och tung och de då nedslående tiderna. Holmbäck var en av bildarna i Jämtlands Folkband och en bland bankens första styrelseledamöter. Han slutade som bankens vaktmästare och blev pensionerad.

Köpmangatan 34, Edla Öhrling (tomt 146 färgaren 1 och 2)

Änkefrun Edla Öhrling var ägare för denna fastighet. Dottern Cecilia hade en tapisseriaffär (sybehörsaffär) och dottern Martina hade en modeaffär som var mycket välkänd. Martina donerade en fond till staden.

Köpmangatan 26, P. Wassén (tomt 1/2150+1/2151, Handelsmannen 2)

Ägare hette P. Wassén och var urmakare. Han var också ungarl och hade en hushållerska och två lärlingar. Bostadsbyggnaden sträcker sig efter gatan över hela tomten med ett mindre tvåvåningshus i gränden. I gatubyggnaden fanns tre butikslägenheter och i grändbyggnaden en skräddarverkstad, där man såg 3-4 gesäller i arbete. Inom fastigheten bodde förutom värden postiljon (beledsagar och övervakar den allmänna postgången) H. Wikström också systerdottern Maria Eriksson, en urmakerska vid namn Hedvig Bergstedt och materialförvaltaren B. Fredriksson med hustru. Sundsvalls Enskilda Barns avdelningskontor hade sin lokal i mitten av byggnaden vid gatan och vaktmästaren vid banken Oskar Hertzberg bodde i en av lägenheterna. Dessutom bodde skräddarmästaren S. M. Lindholm med familj här och även tillskäraren (bland annat att skära ut tyg till kläder, samarbete med skräddare) Jöns Dahl med hustru samt tre ytterligare enskilda personer. Fastigheten var ett större hyreshus kan man säga.

Köpmangatan 16, Tomt ½158, Onkel Adam 2

Mamsellerna Maria och Emma Sundborg samt landskamrer Ekberg ägde denna tomt tillsammans. (Mamsell var tilltalsordet för bättre räknade, ogifta kvinnor liksom madam för borgaränkor). Mamsellerna hade i fastighetens övre våning åt norra hörnet en skola där flickor från bättre lottade familjer såväl från staden som landet fick undervisning i ämnen som inte förekom i folkskolan. Det var således en föregångare till den blivande flickskolan. Fastigheten hade två bostadsbyggnader i två våningar. Den ena åt Köpmangatan där det även fanns en butikslokal i. I bostadsbyggnaden åt gränden hyrde sadelmakaren E. Myhrfeldt, anställd vid Jämtlands hästjägare, bostad för sig och sin familj, han hade fem döttrar.

Köpmangatan 5, Tomt ½87, norra Kronofogden 1

Ägare var jungfru Sara Fahlström, även kallad ”Moster Sara”. Hon var en liten torr, mager men mild kvinna. Hon hade skola för små nybörjare och eleverna var många. Alla kände ”Moster Sara”. Hon bodde och hade sin skola en trappa upp i byggnadens östra sida. Byggnaden var sammanbyggd med övriga uthus. I hörnet mot gränden och gatan var en mindre tvåvåningsbostad, där bodde ångbåtskapten Fastborgs barn.

Köpmangatan 15, Tomt ½101, Majoren 6

Gårdsägare var A. G. Karlsson. På mitten av 1880-talet bodde en duktig bagerska i bageribyggnaden. Hon kallades ”Bagar-Brita” och drev ett välkänt hembageri.

Köpmangatan 17, tomt ½102, Majoren 5

Ägare var vaktmästare E. Kallström som var mycket känd och uppskattad av allmänheten bland annat för sin artighet mot dem som besökte länsstyrelsen. Han bockade sig så djupt att man var rädd för att han skulle slå huvudet i golvet. Landshövding Ericsson sägs ha bidragit till denna artighet. Han hade många uppdrag hos länsstyrelsen.

Köpmangatan 27, Tomt 108, ordningsmannen 3

Ägare var järnhandlaren Gustaf A. Svensson. I hörnet på byggnaden var butiken, där två bodbiträden var anställda. Här hade stadens första ordningsman, apotekaren Samuel Perman tidigare bott. Föreningen *Gamla Östersund* hade låtit uppföra en minnestavla på huset. Garnhandlaren Emil Werner bodde också här. Han drev en betydande affär som senare överläts till sönerna. På grund av ekonomisk kris på 1890-talet gick affären omkull. Werner var strängt religiös och blev med tiden kyrkvärd och söndagsskolelärare samt var tillsammans med hustrun mycket hjälpsam mot de fattiga. Det var många stora matkorgar fru Werner delade ut. Alla som i sin nöd vände sig till dem fick hjälp, där det ansågs nödvändigt.

Vid gränden hade änkefrun tillsammans med dottern Emma en leksaksaffär. Emma flyttade någon gång på 1890-talet affären till Prästgatan 15. Andra som bodde i fastigheten var diversehandlaren W. Malmberg, En norsk undersåte Anders Bardosen som med tiden blev naturaliserad svensk och stor åkare i Östersund. Fler människor bodde också i fastigheten.

Köpmangatan 37, Tomt ½114, rektorn 5

Ägare var rektor Abraham Sundberg, som hade hustru och sju barn. Han hade grått, stort och något ovårdat helskägg. Skolpojkarne kallade honom för "Näver-Abraham". Han var en rätt originell man och gick som övriga lärare klädd i stormhatt.

Storgatan

Storgatan 64, Tomt 132, Myrstacken 3

Ägare var gästgivaren Eric Jönsson och handlaren J. Olsson. Tomten var obebyggd men ångpannan efter Storsjöns först ångbåt *Jämtland* låg där i flera år. Dessutom var omgivningen en kär tillflyktsort för en del av stadens småttingar.

Storgatan 58, Tomt ½129, Härbärgen 3

Ägdes av slaktaren E. D. Håkansson och hade fyra barn tillsammans med sin energiska hustru. Äldste sonen Håkan emigrerade. Efter mannens bortgång tog Fru Håkansson ansvaret för slakteriet och det gjorde hon med heder. Hon sålde fastigheten till några vällviksbor och gården kallas "Vällviksgården" efter det. Hon köpte istället en fastighet på Kyrkgatan där hon fortsatte rörelsen och varje torsdag stod hon med sin dragkärra med kött och korv på torget, varifrån hon inte avlägsnade sig förrän lagret var slutsålt.

Storgatan 56, Tomt ½128, Härbärgen 2

Johan Hedman hette ägaren och bodde där med sin familj. Två av hans döttrar, Lydia och Märtha, blev världsberömda skådespelerskor med engagemang på de främsta scenerna i England och Amerika. Lydia hade konstnärsnamnet Marguerite Leslee.

Här bodde också materialföreståndaren J. Michal med familj. Fastigheten brann ner vid den stora branden 1884 men efter något år reste sig där en tvåvåningsbyggnad med flera butikslokaler.

Storgatan 48, Tomt ½124, Riksbanken 4

På 1890-talet uppfördes metodisternas kapell på tomten (Metodistkyrkan).

Storgatan 46, Tomt ½123 Riksbanken 3.

Ägdes av snickaren N. Uhlin, vars familj bestod av hustru och fem barn. Den äldste sonen var målare och emigrerade till Amerika. Dottern Emma gifte sig med lokomotivföraren Collin. Sonen

Lars var länsman och blev sedermera landsfiskal i länet. Landsfiskal var en rättsvårdande tjänsteman, som bland annat fungerade som åklagare, polismästare och utmätningsman. Han var mycket omtyckt för sin hjälpsamhet och allmänt aktad. Tomten var bebyggd med en mindre tvåvåningsbyggnad vid gatan.

Storgatan 42 och 40, Tomt ½121 tullvakten 3 och 4.

Denna tomt ägdes av tullvaktmästaren G. Hallström. Den var bebyggd med en längre och en kortare bostadsbyggnad vid Storgatan med inkörspport till tomten mellan byggnaderna och uthusen efter gränden innehållande bland annat ett bageri. I fastigheten bodde ägaren med familj. Hallström hade flera barn bland annat två döttrar, Märta och Lydia. Lydia blev gymnastikdirektör och gift i Holland. Vidare bodde där restauratrisen Ingeborg Krass som var en mycket driftig kvinna. På somrarna var hon restauratrice på Storsjöns stolthet, ångaren Carl XV som var en hjulbåt. Rätt stor och tvåmastad. Den hade fria spriträttigheter och när den låg till hamnen var det fullständig servering, utnyttjad av stamgäster från staden. Den utkonkurrerades av järnvägen. Krass hade tre barn med namnet Brandberg. Den ena sonen var lantmätare i Värmland. Dottern Cosette fortsatte i sin mors yrke. I fastigheten bodde också bagaren C. O. Dahl med familj. Han hade två gesäller, lärling och två tjänarinnor. Han drev kaféörelse som var mycket populärt. Slutligen bodde där också en handelsidkarska, Ingeborg Larsson med flera enskilda personer. En mycket välutnyttjad fastighet.

Storgatan 36, Tomt ½117 Boktryckaren 4

Ägare till denna tomt var en änka vid namn Elisabet Eriksson Genberg ”Lisa i Borgen”. Genberg flyttade till staden 1873 och var en ovanligt energisk kvinna. Änka efter gästgivaren och tingshållaren Erik Jönsson i Borgen, Oviken. Fastigheten bestod av ett boningshus i två våningar med butikslokal på bottenvåningen. Byggnaden hade runda fönster på övervåningen vilket skilde sig från övriga hus i närområdet. Madam Genberg hade kvarter för landsortsbor som besökte staden, de hade ett hem där. Genberg tillhandahöll mat, kaffe och logi samt hö åt hästar och kor. Vid marknader, vissa torsdagar och det traditionsenliga missionsmötet, som hölls vid tiden mellan vårbrukets slut och höskörden, var inkvarteringsställena så överbelastade att det måste bäddas med halm på golven, så kallat ”flatbädd”, med kvinnor och män i åtskilda rum. Nedre våningen uthyrdes till skomakarmästaren E. Eriksson som hade verkstad och försäljning av skor och stadens då största affär i branschen, han hade 3-4 gesäller och två lärlingar. När banbygget började uppförde madam Genberg ett tegelbruk vid sjön i Lugnvik. Hon lät även bygga bryggstuga med sammanhängande stall och ladugård, vagnsbod m.m. När hon sålde stadsfastigheten flyttade hon till Lugnvik och brukade stället. Hon hade fem barn, varav den yngste emigrerade 1893 till Amerika. Genberg gjorde storverk som kvinna.

Östersund stads styre

Utdrag ur: *Svenskt porträttgalleri*.

Författat av: Hildebrand, Albin (1844-1917). Författare och lärare. Albin Hildebrand var huvudredaktör för och medförfattare i *Svenskt porträttgalleri*, som utgavs 1896-



Jonas Emil Domeij.

F. i Arnäs, Västermorl. län, 1870^{7/10}. *Stadsfoged* i Örnsköldsvik 99.

Stadsfogde.



Knut Fredrik Åman.

F. i Gamleby, Kaln. län, 1857^{2/3}. Stud. i Upps 77; jur.-fil. ex. 79. *Stadsfiskal* i Örnsköldsvik 94 o. lasarettssyssloman där 95.

Stadsfiskal.

Staden i Jämtlands län.

Östersund.

Borgmästare.



Kristoffer Isidor von Stapelmohr.

F. i Östra Skrukeby, Österg. län, 1849^{27/8}. Stud. i Upps. 68; ex. till rätteg.-verk. 72. Vice häradsh 75; stadsnotarie i Sundsvall 78; *borgmästare* i Östersund 79. Led. af Riksd. r:a k. 91—99.

Rådman.

Carl Mauritz Wickström.

F. i Garpenberg, Kopparb. län, 1848^{29/9}. Stud. i Upps. 68; ex. till rätteg.-verk. 72. Vice häradsh 76; *rådman* o. *magistratssekreterare* i Östersund 84

Jöns Olof Olsson.

F. i Berg, Jämtl. län, 1837^{25/5}. Länsmanssex. 67 Sakförrare o. kommissionär fr. 64; stadsfiskal i Östersund 67—86; försäkr.-agent fr. 73; styr.-led. 87 o. handhavare af den dagliga förvalt. vid Jämtl. läns sparbank fr. 89; *rådman* i Östersund 89.



Johan Fredrik Langéen.

F. i Stockholm 1829^{20/11}. Stud. i Upps. 50; ex. till rätteg.-verk. 58; kamralex. 58. Vice notarie i Sthlms rådst.-rätt 61; tt. borgmästare i Södertälje 70—72; advokat 74—87; stadsfullmäkt. i Östersund fr. 88; vice häradsh. 89; tllt. rådman i Östersund 94; llt. *rådman* där 1901.

Stadsfogde.

Anders Wettermark.

F. i Växjö 1865^{7/2}. Stud. i Lund 85; ex. till rätteg.-verk. 92. F. o. hofr.-notarie; e. o. landskontorist i Jämtl. län fr. 97; *stadsfogde* i Östersund 97.

Kronouppbörds-kassör.

Viktor Immanuel Fredrik Himmelstrand.

F. i Sorsele, Västerb. län, 1873^{17/11}. Stud. i Upps. 93; ex. till rätteg.-verk. 97. Tt. *kronouppbörds- o. stads-kassör* i Östersund fr. 1901.

Stadsfiskal.

Heribert Filemon Flygare.

F. i Karlskrona 1866^{24/4}. Stud. i Lund 86, i Upps. 88; ex. till rätteg.-verk. i Lund 90. Kamrerare vid kronarbetsstationen å Tjurkö 91—94; advokat i Sthm 94—96; vice auditor i Jämtl. fältfåg.-reg. fr. 96; *stadsfiskal* i Östersund 97.

Städerna i Västerbottens län.

Umeå.

Borgmästare.

Göran Albin Ahlstrand.

F. i Åsheda, Kronob. län, 1860^{12/7}. Stud. i Lund 80; ex. till rätteg.-verk. 84. Vice häradsh. 87; tt. borgmästare i Piteå 90; auditor vid Västerb. fältfåg.-kår (Västerb. reg.) fr. 91; *borgmästare* i Umeå 92. Vald till led. af Riksd. 2:a k. för 1903—05; kommundalman.

Tio guds bud

Du skall inga andra gudar hafva för mig.

Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, ty Herren skall icke låta honom blifva ostraffad, som hans namn missbrukar.

Tänk på, att du helgar vilodagen.

Du skall hedra din fader och din moder, på det dig må väl gå och du må länge lefva på jorden.

Du skall icke dräpa.

Du skall icke göra hor.

Du skall icke stjäla.

Du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa.

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller hans oxe, ej heller hans åsna, ej heller något, hvad honom tillhör.

Om att synda

Herre vår Gud kallar sig en stark hämnare, emedan han för sin rättfärdighets skull måste straffa synden. Och ingen syndare kan afvända eller undfly hans straff.

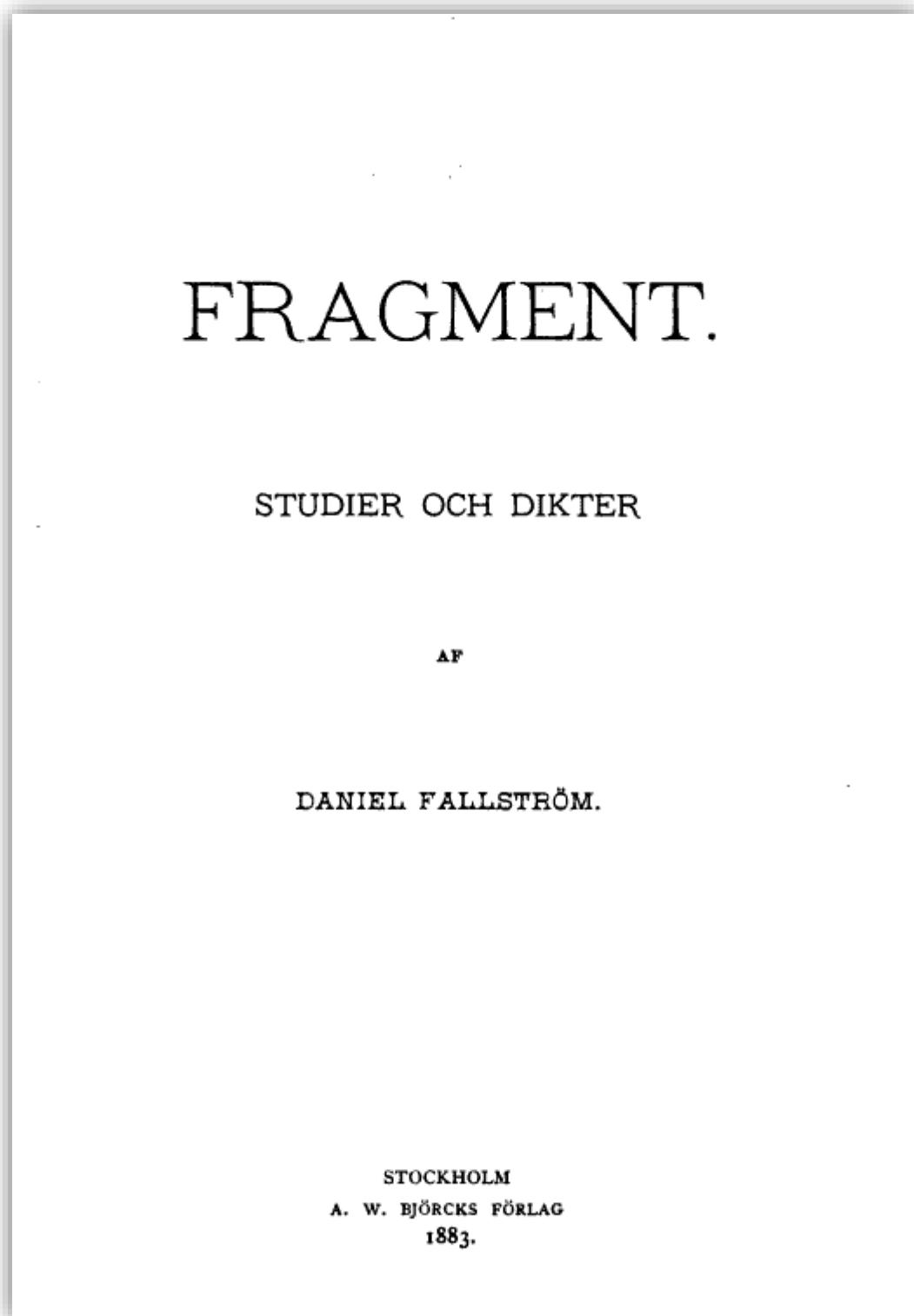
Synd är allt det, som strider mot Guds bud. Synden är av två slag: dels arfsynd, dels verksynd. Arfsynd är det medfödda fördärfvet i vår natur, hvilket gör oss benägna till det onda, och oförmögna till det goda. Verksynd är hvarje begär, tanke samt ord eller gärning, hvarmed vi bryta mot Guds bud, ehvad vi göra något, som Gud förbjudit, eller underlåta något som Gud befallt.

Dem som synda, hotar Gud att straffa med mångahanda lidanden här i tiden och till sista med evig fördömelse. Gud söker fädernas missgärning in på barnen på det sätt, att han låter många svåra följder af fädernas missgärning sträcka sig till barnen. Gud hotar på det vi skola frukta för hans straff, så att vi icke med djärvhet och fräckhet bryta mot hans bud.

Vi kunna icke så lefva efter Guds bud, att vi därigenom varda rättfärdige för honom, ty vårt medfödda syndafördärf kan aldrig här i tiden utrotas, och därför synda vi mångahanda sätt.

Språk och uttryck i skönlitteratur

En kort text om en ung man vid namn Olle Vinter och kärlek från 1883. I denna text får du en känsla för hur språket var och vilka uttryck man använde.



III. Olle Vinters julafton.

Gud vet allt, hvad Olle Vinter varit; nu var han emellertid »på dekis».

Han bodde i en af vindskuporna, gick i ljusa sommarbyxor och svart bonjour hela året om och spisade »nere på hörnet» hos »Mat-Stina», der han hade middag och qväll gratis för det han hjälpte värdinnan med räkenskaperna. Hyran betalte han genom att göra tienst som sekreterare åt hyresgästerna i det gamla Råttålet, och dessutom läste han privat med Boman-skans gosse.

Olle Vinter var inte så bortkommen ska ni tro. — Han hade tagit cum laude i studentexamen och legat i Upsala och läst på graden. Men så hade det kommit en q vinna emellan, — hon var dotter i huset, der Olle varit informator. Studenten blef kär — ja, än mer, han blef galen i henne, och så — gifte man bort Hickan med en förmögen embetsman. Från denna tid daterade sig den trådslitna bonjouren och de ljusa pantalongerna. Olle var idealist och tog kärleken på fullt allvar. Han började skrifva ver3 och flyttade till Råttålet för att känna sig riktigt söndersliten af verldssnrårta. Hur det var började han trifvas der uppe under takåsen, och så slog han sig ned der för alltid samt började göra sig en födkrok af de kunskaper, han en gång inhemtat i skolan och vid universitetet. Det dumma var, att han inte hade gjort det förr.

»Sanna mina ord», brukade Bomanskan säga, då talet föll på Kalles informator, »sanna mina ord, den karlen hade kunnat vara både kyrkoherde och poliskommissarie, om han bara velat!» — Men Olle Vinter måtte inte ha velat. Han föredrog sitt »kryp in» på vinden och sitt urkokta buljongskött »nere på hörnet» framför någonting annat. Hvad skulle det tjena till att bråka och krumbugta för att komma sig upp i verlden? — han hade nu en gång kommit ner, och det var bäst att ta saken lugnt och finna sig i sitt öde: det kunde ändå inte ändras. Och dock — hur mycket hade icke kunnat vara annorlunda!

Var det kanske på detta Olle Vinter tänkte, der han satt uppe i sin vindskupa och rökte pipa? — hvem vet!

Han hade nyss kommit hem. Han hade varit ute och flanerat på gatorna för att se på folklifvet

och de upplysta bodfönsterna. Det var nämligen julafton i qväll, och Olle ville också veta af, att det var jul, och därför hade han gått ut för att se alla glada och — känna sig sjelf så mycket mera ensam och öfvergifven. Det var väl, att han hade konjaken och karduschen med »Gefle Vapen», som Mat-S tina, skickat honom som julgåfva att trösta sig med. Också hade han på hemvägen qvistat in på »sylvan» för att tacka för vänligheten att komma ihog honom, men han måste vända om i dörren, ty då han fick se den lilla julgranen med de tända ljusen på disken, så kom det öfver honom så många barndomsminnen, att han måste ut på gatan igen för att inte visa karlarne der inne, att han hade tårar i ögonen. Men ute på gatan, der snön föll tyst och lätt, nästan smekande öfver hans gamla hatt och nötta bonjour, der hade han drömt sig tillbaka många år i tiden och sett sig som en liten pys vid dukadt bord och med ouppbrutna julklappar framför sig och midt emot sig på andra sidan bordet ett par bjertegoda, strålande ögon

— hans mors — som lyste julfrid öfver honom. —
Det var en vacker dröm!

Och nu...

Nu satt han som en enstöring uppe i sin vindskammare med pipan i mun och såg på konjaksbuteljen.

Men till sist steg han upp och började gå fram och tillbaka på golfvet. Man kunde ha tagit honom för ett lokomotiv, ty så suckade han och blåste ut väldiga rökhvirflar genom båda ventilerna: — näsa och mun. Så tvärstannade han och förde handen öfver pannan.

»Om jag hade någon att gå till i qväll», sade han sakta, men det låg en ousäglig längtan i tonfallet. »Det ser så otrefligt ut här i afton — kallt och tomt! — om jag bara hade någon att sluta mig till! Jag skulle så gerna vilja se barn omkring mig och få smeka dem.»

Olles vindskammare såg just inte heller inbjudande ut för att vara på julaftonen. Inga gardiner, nästan inga möbler — bara ett skrifbord, en stol och en jernsäng! — det var inte mycket, men Olle hade

varit så belåten ända tills nu, men nu ... nu fann han, att det fattades så mycket, och han tyckte, att gaslampan lyste så matt och Hämtande emot julgranens gröna och hvita vaxljus der nere på krogen. Hvart skulle han gå för att få ljust omkring sig och värmas upp af en smula julfröjd?... I en kyrka? — Det var för sent! — Man dyrkade Gud endast på vissa, af lag och förordning fastställda timmar, och dessa hade nu gått till ända. — Nej, det var bäst att gå ned »på hörnet», ta sig en sup, äta risgrynsgröt och se på den tända julgranen. Han skulle då kunna fortsätta att drömma om julen i barndomshemmet, och så skulle han slippa att sitta ensam. Det var allt bäst att gå ned på krogen!

Han tog den gamla, nötta felbhattan, släckte lampan och gick.

Men efter att lyckligt och väl ha trefvat sig ner för vindstrappan, stannade han med handen hvilande på jernledstången till den följande och funderade.

»Om jag skulle gå in till »Malmens» och se, hur de ha det på julafton? — de stå lika ensamma i verlden som jag.»

»Malmens» var den fattigaste bland alla familjerna i det tätt befolkade Råtthålet. Enkefru Malm eller »lilla enkefrun», som hon kallades af hyresgästerna, hade liksom Olle Vinter sett bättre dagar: hennes man hade varit kassör på ett af de större kontoren nere vid Skeppsbron, men så hade han blifvit kär i en aktris, ruinerat sig för hennes skull, kommit på balans i kassan för hennes skull och så till sist hängt sig i ett broderadt spjellsnöre för hennes skull. Familjen, som naturligtvis fördömdes och förkastades af alla sina forna bekanta på grund af faderns brott, kom tre veckor efter katastrofen sorgklädd och utarmad till det gamla, gästvänliga Råtthålet. Lilla enke-frun sökte numera hålla familjen uppe genom att brodera en mängd af dessa små lyxartiklar, som tyckas så fina och eleganta, der de ligga i de förnämas förmak eller salonger, men kunde dessa puffar eller glänsande sidendynor tala, skulle de berätta er, att de för det mesta utgått från kalla, mörka kammare, och att sorgsna, förgråtna ögon sett ned på dera, innan hennes nåd den och den mönstrade dem med lorgnetten för ögat.

»Om jag skulle gå in till »Malmens»? frågade Olle Vinter ännu en gång sig sjelf. Och han beslöt att titta in efter som han ändå var ute.

Han gick in i den långa, mörka korridoren till venster, öppnade helt sakta ytterdörren till familjen Malms bostad; den inre stod på glänt, och han hörde barnen tala med hvarandra der inne. Olle Vinter blef riktigt nyfiken och kunde inte af hålla sig från att lyssna.

»Ar det inte julafton i qväll, Fritz?» hörde han en liten späd stämman fråga.

»Visst!... det vet du väl, syster Brita! — såg du inte julgranen, som man bar till fabrikörens midt emot?» svarade en något gröfre stämman.

Det blef tyst en stund.

»Få vi ingen julgran i år, Fritz?»

»Nej då! ... det var medan pappa lefde, och vi voro rika. Ser du när man har blifvit fattig, så tänker inte julbocken på en längre.»

»Hvarför det då?»

»Ah! — du frågar så dumt så!»

Så blef det tyst för en stund igen, men Olle önskade, att han skulle ha blifvit förvandlad till en julbock med långt, snölivitt skägg och förgyllda horn. Då skulle han bara ha gått till de fattiga ... till »Malmens» t. ex.

»Ack! om det var någon, som ville ge mig en julklapp!» hördes nu lilla Brita säga der inne.

»Tyst!... mamma är ju sjuk ... hon kunde vakna!»

Olle Vinter rätade på sig der ute i .mörkret, så att han blef ett helt hufvud högre än vanligt. Han hade fått det galna infallet att trotsa fattigdomens »veto»/ och skaffa de små vargungarne der inne både julgran och julklappar. Visserligen var

julbocken bångstyrig, då det gälde att gå till fattigmans dörr, men Olle skulle ta bocken i hornen och leda'n. Det skulle han göra!

Men hvarifrån taga pengar till allt det han ämnade köpa? Ja, det var frågan. Han kände efter i fickorna — inte ett öre! — bara ett stycke rulltobak och några byxknappar! — Det var inte mycket! Nej, han hade bara ringen — sin mors vigselring! — Men att pantsätta den för — för att låta lilla Brita bibehålla sin tro på julbocken och inte låta henne märka skilnaden emellan att vara fattig och att vara rik. — För det ändamålet kunde han godt »stampa» på ringen. Tids nog skulle liten Brita få sina illusioner krossade, men nu ville han rädda dem, och så

— kunde han ju lösa igen ringen fram på nyåret.

»Mamma ska inte bli ond på mig för att jag sätter den på »stampen», sade han med ett godt leende. Och så smög han sig ut ur tamburen, drog hatten djupare ned i pannan och gick se'n till närmaste pantbank för att skaffa sig julpengar. — Hej, man skulle få se att Olle Vinter förstod sig på att köpa julklappar!»

* #

Det dröjde en hel timme, innan julbocken i Olle Vinters person visade sig i dörröppningen till familjen Malms bostad. Men han kom till sist med en julgran på axeln och fickorna proppfulla af paketer.

Julgranen ställdes midt på golvet, Olle satte sjelf nya stearinljus i messingsstakarne, skaffade ved och tände en duktig brasa i kakelugnen. Julklapparne ville han vänta med: det skulle bli en ny öfver-raskning.

Barnen voro utom sig af förtjusning, och »lilla enkefrun» kryade upp sig, gjorde toalett och började spela värdinna.

Det stora, dystra rummet strålade snart af ljus, och björkveden, som knastrade och sprakade, liksom ville den formera bekantskap med julgranen för att få veta någonting nytt från skogen, spred en behaglig värme omkring sig.

Men nu, när Olle fått det, som han hade velat, syntes han likväl inte riktigt nöjd. Han log visserligen, när Brita sträckte sina små armar emot honom och bad att få »putta farbror», men det var ett leende fullt af bitterhet och vemod. Han försökte visserligen att gnola en polska, på det att barnen skulle få ta sig en sväng, men han kom ur takten och upphörde till sist alldeles. Lilla enkefrun märkte hur frånvarande han var och frågade, hur det var fatt. Han såg på henne länge, mycket länge, och frågade till sist sakta, nästan tvekande:

»Säg mig en sak, fru Malm!... tror ni, att en qvinna någonsin glömmet en man, om hon älskat honom verkligt, innerligt?»

Den trettioåriga qvinnan såg honom rakt i ansigtet och svarade: »Nej!... aldrig!» #

På tonfallet kunde man höra, att hon talat sant, att hon var säker på sin sak, men så älskade hon ju ännu den man, som i lifstiden svikit henne, slitit hennes tro på honom i stycken och bragt henne till tiggarsstafven. Han var borta nu, men hon skulle aldrig komma att älska någon annan — nej, aldrig!

Olle böjde sitt hufvud djupare, när han fick hennes svar: det var hans sista illusion, som ramlade — ett ljuft minne, som förvandlades till ett bittert.

»Si så, herr Vinter, se inte så sorgsen ut på julafton! — Ni har gjort andra glada, hvarför inte då sjelf vara glad? ... hvarför?»

Han svarade icke, men nog visste han orsaken till sitt svärmod — nog visste han, hvarför det kändes, som hade det brustit någonting inom honom, någonting, som aldrig mera kunde bli helt.

Der inne hos Lejas, der han köpt tennsoldaterna åt Fritz och dockan åt Brita, der i folkträngseln hade han sett någon ... någon, som han älskat. Han hade stått nära henne, och så hade hon gått förbi honom arm i arm med sin man. Hennes fina vinterkappa, kantad med mård, hade snuddat vid hans blankslitna bonjour. Hon hade sett honom i ansigtet med en likgiltig blick, och så hade hon skrattat åt någon

qvickhet, som hennes man yttrat. Hon hade skrattat

— hon, som förstört hela hans lif, och som en gång likväl svärmat med honom och jollrat om ett helt lif tillsammans i någon undangömd vrå. Nu frågade hon mer efter, om spetshalsduken, som fladdrat kring hennes hals, var väl eller illa knuten, än efter honom. Och han, som hade hoppats, som hade trott...
ah, bah!

Han kastade upp hufvudet med ett uttryck af trots kring de bleka, hårdt sammanslutna läpparne och gick fram till thébordet, som emellertid den lilla enkefrun anordnat så godt sig göra lät med de få medel, som stodo henne till buds.

Det såg i alla fall trefligt ut, och när den rykande thépannan presenterade sig mellan de gammalmodiga, ostindiska kopparne — ja, då såg det lilla bordet med sin bländhvita duk riktigt inbjudande ut, och Olle slog sig ner på värdinnans tillsägelse att inte låta théet kallna.

»Får jag lof att servera?»

Hon höll upp thépannan öfver hans kopp och såg på honom med ett litet vänligt leende. Men Olle hörde inte; hon måste upprepa sin fråga. Han återvände till verkligheten, rodnade öfver sin oartighet och tackade. Hon hælde i thé och bad honom förse sig med socker och grädde — och skorpor sedan!

»Det är Karstens skorpor! — smaka på dem!»
Han lade i socker visst fyra gånger, men glömde grädden. Koppen rörde han inte vid. Han kunde icke glömma den fina regelbundna profilen och de mörka, strålande ögonen i ljusskenet från gaskuporna inne hos Lejas. Slutligen kände han, att de gamla galna drömmarne återtogo sitt välde öfver honom, att han måste upp till sig för att få hänge sig helt åt dem der uppe i ensligheten. — Men först måste han fram med de stackars julklapparne. Han hade varit nära att glömma dem, och likväl hade de ju kostat honom hans mors vigselring, som nöden aldrig hade lyckats draga från hans lillfinger.

Han drog upp paketerna ur fickan och lade dem

framför värdinnan.

»Ge det här åt barnen», sade han med det mildaste tonfall hans basstämma ägde, »ge det här åt barnen! — Det är tennsoldater åt Fritz och en liten docka åt Brita, och så är det några roliga gubbar dessutom. — Tack för all er vänlighet mot Olle Vinter! ... tack och god natt!»

Han reste sig, tog sin hatt och gick mot dörren. På tröskeln vände han sig om, viftade ett slag med den gamla felb hatten och sade:

»Gud välsigne er!»

Och så var han borta. Men lilla enkefrun skakade på hufvudet och mumlade:

»Stackars, stackars Olle Vinter!»

Och hon hade allt rätt.

Då han kom upp till sig, tände han gaslampan och sin pipa och slog sig ned vid bordet. Han såg på konjaksbuteljen, tänkte ta sig ett glas, men tyckte, att det var fejt, men så — tog han ett. Det satte lif i ådrorna och gjorde minnena bjertare. Han tog ett till och började fantisera.

Han såg sig som nybakad student med solsken i blicken, den hvita mössan på hufvudet och betyget på fickan. Hej, det var en glad dag, examensdagen!
»Skål för studenten!»

Han tömde ett glas.

Men så blef det mörkt inom honom igen, och han kunde icke slå bort tankarne på henne, som älskat honom, och som förrådt honom. Han hade varit fattig, mycket fattig, men han hade ägt en liten verld af minnen och drömmar. De hade stått vakt omkring honom, när frestelserna kommit, de hade lyst upp hans vindskupa, när oljan hade tagit slut i hans lampa, och de hade vaggat honom till sömns många gånger, när han frös och svalt. Han hade ju trott på henne, på ett samband dem emellan, som ingen märkte, men som var så starkt, så olösligt. — Han hade kunnat sitta, der han nu satt, och i tankarne

se henne framför kaminen i hennes koketta budoar, och då hade han sagt till sig sjelf: »nu tänker hon på mig... på vår ungdomskärlek!» Jo, hon tänkte visst på den! — hon hade kastat sitt eget hjerta bit för bit öfver bord, och hans hade hon dansat fram öfver lika lätt och tanklöst, som hon dansade fram öfver de bonade tiljorna i en balsalong. — Ah, de qvinnorna!... Hamlet hade rätt och skulle i all evighet ha rätt!

Han slog i ett glas och höll upp det i ljusskenet.

»Det är vackert», sade han, »men det är förgift:

— det är en q vinna»!

Och han drack det i botten.

På bordet låg en blyertspenna och ett ark papper. Han började leka med pennan, i det han lutade sig tillbaka i stolen, och gaslampans sken föll då öfver ett blossande ansigte med fina drag, mörka, glänsande ögon och en tankediger panna, öfver hvilken det svarta håret föll ned i en oredig massa. Plötsligt böjde han sig fram öfver bordet och började skrifva. Han måste ge luft åt hvad han kände, — och han skref:

Räck mig bågarn! Jag vill glömma,
glömma, att jag henne såg,
i hvars svärmiskt dunkla ögon
både jord och himmel låg.

Ack! i morgonrodnans strålar
&åg jag henne ren och skär,
och jag tänkte: jag har funnit,
hvad jag sökt hos flickan der.

Yerlden ljusnade, och lyran
darrade af klara ljud,
när jag ödmjukt böjde pannan
för mitt ideal och Gud.

Räck mig bågarn! Hvad jag drömde
var en hägring, som försvann,
var ett irrbloss, som i natten
öfver livvets gungfly brann.

Bristen strängar på min lyra,
ty mitt hjerta brustit har!

Räck mig bägarn! vinets glädje
är den enda jag har kvar.

Men i drufvans purpurfloder
gjuten dödens skarpa gift! —

Sedan må graniten hölja
i en evig natt min grift!

Mellan hvarje strof hade han svängt i sig en
konjak. Då poemet var slut, och han hade sjungit ut,
hvad som sjöd och brottades inom honom, föll hans
hufvud blytungt ned mot de öfver bordet utbredda
armarne och strax derefter kunde man på hans jemna,
regelbundna andhemtning höra att han sof.

Olle var dödfull, men nere hos »Malmens» låg
lilla Brita på knä vid moderns bädd och inneslöt
»farbror Vinter» i sin aftonbön.